

Man må liste det gode ind i folk!

Om Martin A. Hansen og pressen

Af journalist Henrik Denman

I foråret 1949 rejste forfatteren Martin A. Hansen til Norge med sin familie. Han ville have mulighed for at kunne ofre familien lidt mere opmærksomhed, han ville have ro til at skrive på sin nye bog - som endte med at blive til *Leviathan* -, og han ønskede fred for de mange foreningsformænd og redaktører, der ivrede efter at få dansk kulturlivs store navn til at bidrage med et foredrag eller en artikel.

I et brev til vennen Gunnar Sundgren skrev Martin A. Hansen bl.a.:

"Her træder Redaktører og Foreningsformænd alle Spirer ned. (Jeg kunde i Øjeblikket tænke mig at købe et gammelt middelalderligt Taarn, en Donjon, som Kärnan, med syv Alen tykke Mure og Kartover i alle Skydehuller. Saa skulde der være en Kur, der raabte Folk an: Er De Redaktør eller Formand? Javel, jeg . . - Læg an! Fyr!)" ¹⁾

Vist er der et glimt i brevskriverens øje, men en god portion alvor lå der også bag hans ord.

Martin A. Hansen havde et ambivalent forhold til pressen, som det vil fremgå af det følgende. På den ene side hentede han en god og nødvendig del af sine indtægter hjem fra bidrag, han fik optaget i aviser og ugeblade. På den anden side var pressen ham en kilde til evige overvejelser over, hvor meget han skulle give efter for redaktøremes ønsker om at popularisere sine fortællinger.

Det kongelige Bibliotek rummer det store Martin A. Hansen-arkiv med manuskripter og udkast, trykt såvel som utrykt ²⁾. Det omfattende materiale er for et års tid siden blevet udvidet med Marqvart Hansens store udklipssamling, som dels rummer avis- og tidsskriftudklip om forfatteren, dels rummer en stor del af førstetrykkene af Martin A. Hansens arbejder.

Martin A. Hansen var i øvrigt selv en ivrig udklipssamler. Han abonnerede på udklip om sig selv og af de artikler og fortællinger, han fik trykt,

Norge øvede en stor tiltrækning på Martin A. Hansen, men han rejste også dertil for at slippe bort fra bl.a. redaktører og få fred til at skrive.

men desuden klippede han artikler ud fra adskillige aviser så godt som dagligt. Det var artikler om emner som litteratur, kunst, den antikke verden, vor egen historiske fortid, geografi, botanik og storpolitik. De indgik som en væsentlig del af det baggrundsmateriale, han brugte til en del af forfatterskabet.

Med udgangspunkt i hidtil utrykte breve fra og til Martin A. Hansen kan vi kaste mere lys over hans forhold til pressen - betragtet bredt som både dagblade og ugeblade og periodiske skrifter. Emnet er af mange grunde interessant, fordi det belyser vigtige sider af hans arbejdsform som forfatter og mediemenneske.

I befrielsesmåneden i 1945 bad redaktør Ejner Svarre på *Østsjællands Folkeblad* Martin A. Hansen om at skrive en novelle til bladet. Efter sommeren sendte forfatteren novellen "Hjemkomsten", som blev trykt i avisen 17.12.1945, og med novellen fulgte et brev, hvor der bl.a. stod:

"Hermed sender jeg Dem, efter Aftalen i Maj, en Novelle til Bladets Julenummer.

Forhaabentlig er den anvendelig. Den er, som De ønskede, lokalt sted-fæstet, min Barndomsegn, en vis Lokalkolorit har den vel ogsaa, navnlig i Replikføringen, og Personernes Sind er ægte nok, det ved jeg fra min Slægts Traditioner. Sujettet, Soldatens Hjemkomst, har et Virkelighedsgrundlag, en af mine Forfædre, som deltog i Napoleonskrigene - selv om Motivet er dig-terisk meget frit udformet.

Men netop det sidste, Udformningen, at et menneskeligt Problem træder saa stærkt i Forgrunden, gør jo egentlig Skildringen til noget andet end en egentlig Hjemstavnsfortælling. Stedet er jo ikke det betydningsfuldeste.

Til min Drengetids foretrukne Læsning hørte de historiske Skildringer fra Egnen, som forskellige lokalkendte Forfattere plejede at skrive i *Østsjæl-lands Folkeblad*. Jeg besidder ogsaa en Smule Kendskab til Egnens Historie og mangler ikke Materiale til Hjemstavns historier. Men naar jeg tager et saadant Stof op, bliver det tit til noget andet, som denne Fortælling. Jeg fandt, at Motivet havde visse Nutidsperspektiver og rører ved et menneske-ligt Problem, der i hvert Fald for en Del Mennesker har Betydning i Dag." ³⁾

På det tidspunkt, hvor han skrev brevet, havde han netop udsendt sin fjer-de roman, *Lykkelige Kristoffer*. Sammen med de tre foregående - debutro-manen *Nu opgiver han* samt *Kolonien* og *Jonatans Rejse* - var han for alvor ved at blive kendt som forfatter - og en af de forfattere, man regnede med. Der var fremtidsmuligheder i ham. Men leve af forfatterskabet kunne han ikke - endnu. Han havde siden udgivelsen af sin første bog levet et dobbelt-liv med skolearbejdet om dagen og om aftenen - skolen krævede jo ogsaa sine forberedelser - og forfatterskabet og alt det andet senere på aftenen og ofte om natten.

Hvis han skulle have en rimelig indtægt af at skrive, kunne han ikke nøjes med bøgerne. Der måtte mere til. Noveller og artikler skulle sælges til avi-serne, ugebladene og tidsskrifterne, hvis der skulle blive bare nogenlunde fornuft i økonomien. Fra hans brevveksling er det nemt at konstatere, at Martin A. Hansen så let som ingenting kunne have valgt at blive fuldtids forfatter. Han kunne have afsat især fortællinger til aviser og de lidt bedre betalende ugeblade både herhjemme og i de andre skandinaviske lande, hvis han havde ønsket det. Tilbudene var der.

Men han takkede som oftest nej.

Den holdning til forfatterskabets bane havde han lagt allerede meget tid-ligt. Mens han arbejdede på *Jonatans Rejse*, korresponderede han næsten ugentligt med vennen, seminariekammeraten Lykke Davidsen. Desværre har vi kun Lykke Davidsens breve til Martin, men det fremgår, at Martin har funderet over, om han skulle opgive skolearbejdet til fordel for en tilværelse

som forfatter på fuld tid - mod til gengæld at sælge flere noveller og artikler til bl.a. ugebladene. Vi har Lykke Davidsens svar:

"Angaaende dit Forhold: Skolen og Skribentvirksomheden er jeg ganske enig med dig, ja, jeg ser endnu flere Grunde end du nævner til at du endelig ikke skal sælge dig til kulørt Ugepresse, selv ikke med gode økonomiske Udsigter, naa - jeg frygter nu slet ikke, du skal gøre det, det tror jeg vil være din Natur og Evner for stærkt imod - heldigvis. Nej, Greve, saa uendelig meget hellere Skolen." 4)

Det kunne han nu også rimelig nemt sige, for den holdning kom til at præge hans liv - forfatterliv og familieliv - i mange år fremefter, uanset hvor enig man kan være i holdningen til at koncentrere sig om forfatterskabets kerne, bøgerne og artiklerne om etiske og kulturhistoriske emner.

Pointen er, at Martin A. Hansen jo slet ikke holdt sig til den bane, han havde udstukket. Han brugte netop ikke tiden og friheden til at skrive bøgerne og artiklerne, som han snarere altid var bagud med, men til at føre et mægtigt bogholderi over sit liv: den umådeligt omfattende brevveksling på den ene side og dagbøgerne på den anden side. Man kunne derfor hævde, at han med en rimeligere administration af døgnets timer kunne have valgt at afsætte fortællinger i den lidt lettere genre til det store marked, der beredvilligt åbnede dørene for ham, og sideløbende have skrevet de vægtigere bøger og artikler, som var kernen i forfatterskabet.

Når han i interviews fortalte, hvorfor han fortsatte med at være lærer, var det da heller ikke idealistiske årsager, i forlængelse af Lykke Davidsens forklaringer, han kom frem med. Det var økonomiske forklaringer:

"Man er langt mere fri, naar man er økonomisk uafhængig. Man behøver kun at skrive, naar man vil. Der er ingen Terminer, og man skal ikke være færdig til en bestemt Tid. I den første halve Snes Aar er det en god Sikring for en Forfatter." 5)

I interviewet fortæller han, at kun meget få kan leve af at være Forfatter. Man må skrive en hel del andre ting end bøger. Personligt følte han sig heldig, men det mente han skyldtes konjunkturerne. Han fortalte også, at en væsentlig del af indtægten kom fra kronikker og noveller til aviser og blade.

Efterhånden som forfatterskabet blev bygget op og populariteten stød og roligt voksede, blev også interessen hos redaktører af forskellig art vakt. Selv om Martin A. Hansens bøger fandt vej til en stadig større læserskare, fandt mange læsere en del af hans ting uforståelige. Da Martin A. Hansen imidlertid var blevet et navn, der både trak læsere til og borgede for kvaliteten, var der ikke noget at sige til, at køen af redaktører voksede - og stillede Martin A. Hansen over for det dilemma, han levede med fra første færd.

Martin A. Hansen med sønnen Hans-Ole på skuldrene i haven på Skolevangen 21 i Brønshøj.

Redaktør Arne Melgaard på *Ugebladet Hjemmet* fik i sommeren 1948 tilsendt novellen "Hjemkomsten" - dén novelle, Martin A. Hansen havde skrevet til *Østsjællands Folkeblad* i 1945. I et brev skriver Arne Melgaard:

"Siden jeg talte med Paul la Cour om eventuelt at bringe Noveller af Dem i *Hjemmet*, har jeg flere Gange tænkt paa at henvende mig til Dem, men paa Grund af den næsten katastrofale Papisituation, har jeg ikke vovet det, for dels har vi, under disse forhold, altfor meget Stof paa Lager, og dels er Deres Noveller jo lidt specielle, maaske ikke ligefrem populære, og det betyder noget, naar man kun kan bringe to Noveller i hvert Nummer. Man maa desværre liste det gode ind i Folk!

De har jo selv en Fornemmelse af, at Deres Arbejder ikke alle vil kunne egne sig for et saa bredt anlagt Blad som *Hjemmet*, og uden at De maa mistænke os for at forsimple Smagen, vil vi lige sige, at det er vor Tro, at den (lidt gammeldags) fast afsluttede Novelle foretrækkes af almindelige Mennesker, samt at der ikke kan være noget ulitterært i at skrive den Slags - mange store Forfattere, og De selv ogsaa, har jo gjort det Gang paa Gang.

Hvad vi gerne vilde opnaa, er at kunne bevare Kontakten med det store Publikum og liste det til at læse nogle bedre Ting, men det er vanskeligt, fordi mange danske Forfattere desværre kun skriver for hinanden eller for

den lille (vigtige) Kreds at litterært interesserede. At det læste samtidig skal være underholdende for den, der ikke netop er interesseret i eller inde i Specialproblemerne tænker altfor faa paa." 6)

De økonomiske aspekter ved at skrive lå jævnlige Martin A. Hansen på sinde, og den betydning, valget af medier kunne få - og fik - for hans økonomi kan illustreres af prisen på denne samme novelle i 1945 og 1948. Fra *Østsjællands Folkeblad* modtog han 150 kr. Fra *Hjemmet* 400 kr.

En anden redaktør diskuterede i et brev til Martin A. Hansen den populære skrevne kontra den vanskeligt tilgængelige fortælling. Gustav Biering på *Det nye Ugeblad* skrev i 1948:

"De kommer selv in paa Novellernes Art, og De skriver om de vanskeligt 'tilgængelige'. Jeg vil sige Dem det, som det er: Jeg selv har endnu ikke fundet Nøglen til Forstaaelse af Deres 'vanskelige' Ting. Jeg maa 'nøjes' med Ting som 'Agerhønen', 'Høstgildet', 'Offer'. Det er noveller, som jeg kan genopleve, og de staar klart og længe i Mindet. De Læsere, jeg nu skal have fat i til det nye Ugeblad, vil sikkert have et elementært Krav om, at 'Billedet skal ligne', - saadan som det jo gør det i de tre nævnte Noveller. Og naar Handlingen - som dér - i sig selv er 'spændende' eller fængslende eller gripende, saa tror jeg, at ogsaa jævne Mennesker vil kunne 'finde sig i', at det, de læser, er 'litterært', selv om de slet ikke gør sig klart, at det er Kunst. Og det vilde jeg meget gerne opnaa. Naar jeg gerne vil have Dem repræsenteret i Bladet, er det nemlig ikke for at snobbe for de fine Kendere, for dem faar jeg aldrig fat i alligevel. Og det almindelige Publikum er slet ikke imponeret af, at man kan møde op med 'et Navn'. Men jeg vil saa gerne ind imellem de lettere Ting, som jeg er nødt til at bringe (uden at jeg vil sænke Niveauet til det vante Stade), trykke Arbejder af Kvalitet for dermed at være med til at gøre gode Forfattere kendt i brede Lag af Befolkningen, og i hvert enkelt Tilfælde være med til at give Læseren en god Oplevelse." 7)

Martin A. Hansen bevarede livet igennem et rimeligt løst forhold til de forskellige aviser og blade. Han blev aldrig fast medarbejder i egentlig forstand, men omvendt var der blade, han hele tiden vendte tilbage til. Nogen journalistisk medarbejder blev han aldrig, ligesom han aldrig fik den faste tilknytning til bladverdenen som f.eks. Jacob Paludan havde.

Anmeldelser skrev han kun nødt - selv om han på ingen måde var bange for at afsige en dom over en roman, et digt eller et teaterstykke, hvad enten det forelå på tryk eller blot i manuskript. Det vidner hans breve om.

Han fik ellers adskillige opfordringer til at skrive anmeldelser. Hagemund Hansen, der var redaktør af *Bogrevyen*, spurgte således, om han ikke kunne tænke sig at anmelde svenskeren Per Arnebergs bog *Vandringer* 8), hvortil Martin A. Hansen svarede:

Vera og Martin A. Hansen omkring tidspunktet for forfatterdebuten, hvor pressen i overskrifter skrev: "Menig Nr. 852 Hansen fortæller om sin Roman".

"Forøvrigt vil jeg helst ikke ind paa at anmelde. Da jeg kun gider læse de faa Bøger alvorligt, jeg bryder mig om, dur jeg ikke til det."⁹⁾

Da Kate Fleron derimod et halvt års tid tidligere havde skrevet til ham for at høre, om han ville skrive til *Frit Danmark*, fremgår det af hans notater på Flerons brev, at han ville skrive "kun lejlighedsvis Bidrag. Lave anmeldelser"¹⁰⁾, og i løbet af 1946 fik han da også trykt to anmeldelser i *Frit Danmark* - af Georg Quistgaards fængselsdagbog¹¹⁾ og af *Bogen om Kaj Munk*¹²⁾.

Ligesom Martin A. Hansen ikke var begejstret for at skulle anmelde, var det også kun nødtigt, at han skrev portrætter eller mindeartikler - i hvert fald ikke, når han blev opfordret til det. Noget andet var, hvis han af egen trang ønskede at portrættere f.eks. en forfatterkollega som tilfældet var med artiklen om Tarjei Vesaas¹³⁾.

Nok skrev han til aviser og tidsskrifter for hurtigere at skaffe penge til veje, end han kunne tjene dem ved at skrive bøger, men der var naturligvis andre motiver, der drev ham. Han mente, at kunstnerne skulle deltage i den offentlige debat, men han følte samtidig, at de hjemlige kunstnere sås for lidt i den offentlige debat sammenlignet med deres jævnaldrende i andre lande.

Den lovende unge, lyriske generation i efterkrigsårene gjorde i hans øjne ikke nok for at få "et Fysionomi i Læsernes Opfattelse"¹⁴).

"Kunne *Information* lokke flere af dem ud, vilde det ikke alene være forfriskende for Generationen, men ogsaa af Værdi for Offentligheden, da de tumler med meget væsentlige Problemer,"¹⁵) spurgte han direkte *Informations* redaktør, som var meget enig med ham, men som måtte konstatere, at "de unge Digtere herhjemme, efter hvad jeg hidtil har set, gennemgaaende ikke klarer netop dette alt for vel. Lidt sjusket og for banalt, ofte. Hvis De ved Lejlighed vil være os behjælpelig under Samtaler med dem at dreje Emnerne lidt mere i Retning af en noget dybere Idé-Debat - som vi har oplevet det i Fyrtiotal - vilde jeg være Dem taknemmelig"¹⁶).

Den mulighed skulle Martin A. Hansen for alvor få, da han først som medarbejder og siden som redaktør blev knyttet til *Heretica*, som netop var begyndt at udkomme i begyndelsen af 1948.

I et brev har han givet endnu en forklaring på sit forhold til den ofte mere flygtige form for skrivi, som bliver aviser og blade til del:

"I Deres Hilsen på Kortet nævner De, at Sevel, det er Stedet, De vil være hvis De engang vil skrive Fiktionsprosa. Jeg tror ikke, dette Ord saadan tilfældigt er smuttet i Fyldepenen. I Herrens Navn, så lav noget. Som Medicin som Levertran begyndte jeg dengang at skrive 'Kulturkritik', Kroniker. Meget muligt saa, at De skal til at digte imellem."¹⁷)

Den jævnlige kontakt med pressen og den voksende popularitet betød et konstant pres fra redaktører, der stillede med særlige ønsker til det brede publikum, men det betød også en kontakt med redaktører, som forstod hans temperament og forfattermæssige mål - redaktører som Richardt Gandrup, Arne Sørensen og Tage Taaning. De blev til gengæld en form for sparringspartnere for ham, og selv om han givetvis under alle omstændigheder havde fået skrevet sine indlæg om kultur- og historiefilosofiske emner og om sin livsanskuelse, gav omgangen med disse redaktører ham den dynamik i arbejdet, der skulle til. Martin A. Hansen blev aldrig nogen hurtigt arbejdende forfatter, og det var sikkert én af grundene til, at han ikke blev en mere fast, journalistisk medarbejder som f.eks. Tom Kristensen og Jacob Paludan. Men arbejdet for pressen - aviserne og tidsskrifterne - gav ham det skub, han behøvede for at få tingene frem.

Noter

- 1) MAH, brev til Gunnar Sundgren 6.4.1949.
- 2) De store samlinger af manuskripter, arbejdsdagbøger og andre efterladte papirer er beskrevet af Ole Wivel i artiklen "Martin A. Hansens efterladte papirer" i *Information* 26.6.1965 og i Ejvind Larsens interview med Ole Wivel "Flere Martin A. Hansen papirer" sst. 6.8.1966.
- 3) MAH, brev til Ejner Svarre dateret 3.9.1945. Alle de citerede breve har hidtil været utrykte. I dette brev og alle følgende steder er titler på bøger, aviser etc. kursiveret, uanset om MAH oprindeligt har brugt f.eks. anførelsestegn.
- 4) Lykke Davidsen, brev til MAH 6.3.1940.
- 5) Interview i *B.T.* 29.5.1950.
- 6) Arne Melgaard, brev til MAH 26.6.1948.
- 7) Gustav Biering, brev til MAH 9.10.1948.
- 8) Hagemund Hansen, brev til MAH 6.2.1946.
- 9) MAH, brev til Hagemund Hansen 14.2.1946.
- 10) Noteret på brev fra Kate Fleron dateret 11.12.1945. MAHs notater er dateret 12.12.1945.
- 11) Trykt i *Frit Danmark* 27.9.1946.
- 12) Trykt i *Frit Danmark* 4.10.1946
- 13) "En norsk Digter og hans Værk" i *Aarhus Stiftstidende* 8.12.1947.
- 14) MAH, brev til redaktør Erik Seidenfaden på *Information* 8.6.1948.
- 15) Sst.
- 16) Erik Seidenfaden, brev til MAH 3.7.1948.
- 17) MAH, brev til Preben Ramløv 28.6.1946.

Henrik Denman har i 1990 udgivet: Martin A. Hansen og litteraturen : en bibliografi. Roskilde. 1990. 248 s.